

lingen voor maatschappelijk werk, en zo zijn er wel meer te vinden, die, interdependant als ze zijn, dikwijls gelijktijdig onder ogen moeten worden gezien.

Het Nederlands Huisartsen Genootschap ziet dit en kan niet anders dan met zwakke krachten deze totale problematiek te lijf gaan en dan zijn de te verwachten moeilijkheden wel dreigingen, maar deze kunnen geen reden zijn om er maar niet aan te beginnen. Het moet worden geprobeerd en overtuigde mensen kunnen veel.

Samenvatting: Betoogd wordt dat het aandeel van de specialist in de curatieve geneeskunde toeneemt en dit in de toekomst zal blijven doen. De bedreiging die hierin voor de huisarts ligt, wordt niet weggenomen als de huisarts probeert hiervan zoveel mogelijk vast te houden. In het verwijfsbriefje van de ziekenfondsen ligt een zekere bescherming voor de huisarts. Deze bescherming kan wegvallen.

De onvervangbare en bijzonder belangrijke taak van de

huisarts ligt bij de afwijkingen, die geheel of ten dele door psychische of sociale factoren zijn geconditionneerd. Daar is hij „family doctor” en meer dan „general practitioner”. Hier ligt zijn toekomst, maar of dit zal worden gerealiseerd hangt van heel veel voorwaarden af. Zekerheid bestaat hieromtrent niet.

The future of the general practitioner. Summary. It is maintained that specialists claim an increasing proportion of the tasks of curative medicine, and will continue to do so in future. The threat to the general practitioner which this development implies, is not eliminated by the general practitioner's attempt to keep as many cases as possible to himself. The sick fund's referral system affords some protection to the general practitioner, but this protection may be withdrawn in future.

The general practitioner's irreplaceable and especially important task lies in the field of affections conditioned entirely or in part by psychological or social factors. In this field he is the „family doctor” rather than the GP. His future lies here, but whether this will be realized is dependent on many imponderables. There is no certainty in this respect.

Incest

DOOR PROF. DR. H. TH. FISCHER TE UTRECHT

Wanneer wij over „incest” of „bloedschande” spreken weten wij, dat wij het over mensen hebben. Beide termen, gewoonlijk als synoniemen gebruikt, duiden iets exclusief menselijks aan. Het gaat om een begrip, dat in de wereld van het dier volstrekt onbekend is. Met andere woorden: het gaat hier niet om een relatief, maar om een absoluut verschil tussen mens en dier. Het begrip incest is bovendien niet enkel iets exclusief menselijks, maar bovendien iets universeel menselijks. Overal waar mensen samenleven vinden wij een kritische instelling tegenover bepaalde vormen van seksueel leven. Er is een goedkeuren, een toejuichen, een tolereren, maar ook een radicaal of wat minder radicaal afwijzen van bepaalde vormen van seksueel verkeer.

De mens leeft, anders dan het dier, in een culturele wereld, in een wereld van normen en symbolen, die voor hem, opgegroeid als lid van een bepaalde samenleving, gelding hebben. Culturen zijn complexen van normen en symbolen, die door hun historische en geografische bepaaldheid onderling grote verschillen vertonen. De verscheidenheid is zo groot en valt zozeer op, dat tal van volkenkundigen van mening zijn dat bijvoorbeeld universele ethische normen, normen dus die altijd en overal gelden en gegolden hebben, niet voorkomen. Wanneer dan op het algemeen voorkomen van het afwijzen van de incest wordt gewezen, is deze universaliteit voor hen een reden de afkeer van de incest op een aangeboren instinct terug te voeren. Met andere woorden: deze afkeer zou niet iets cultureel, maar iets natuurlijk zijn.

Intussen is het niet moeilijk aan te tonen dat dit laatste niet waar kan zijn. In de eerste plaats komen incestueuze verhoudingen vrij veel voor, ondanks

het feit, dat zware straffen, ja zelfs de doodstraf, bij zeer veel volken de schuldigen bedreigen. Deze straffen zouden niet nodig zijn, wanneer sprake was van een aangeboren afkeer. De wijze, waarop de onderlinge omgang tussen verschillende verwanten is geregeld, wijst er duidelijk op, dat men elke kans op incest wil voorkomen. Een broeder en een zuster mogen bij de Bataks van Noord-Sumatra nooit alleen met elkaar in huis zijn en zij zullen, wanneer zij daar met anderen zijn, vermijden op dezelfde plank van de vloer te zitten. Een meisje zal nooit een kledingstuk van haar broer mogen verstellen. Waarvoor dit alles, wanneer de afkeer voor incest instinctief zou zijn?

Bij zeer veel volken vinden wij de zogenaamde schoonouder-taboe's, die bijvoorbeeld inhouden, dat een man zijn schoonmoeder niet mag toespreken en haar naam niet mag noemen. Zelfs de schijn van intimiteit moet worden vermeden. Soms vermijdt hij zelfs het gebruik van bepaalde woorden, omdat zij toevallig enigszins op de naam van zijn schoonmoeder gelijken. De bekende taalgeleerde van Midden-Celebes, Dr Adriani, die koningin Wilhelmina het begrip schoonouder-taboe wilde verduidelijken, zei het aldus: „Wanneer uw dochter gehuwd is zal uw schoonzoon, wanneer hij een Toradja van Midden-Celebes is, iemand vragen: „Wenst u een kopje thee?”; nooit zal hij zeggen: „Wilt u een kopje thee”, omdat het woord „wilt” te dicht bij uw naam zou komen.”

Het is zonder meer duidelijk dat een dergelijk normatief paringsgedrag alleen kan voorkomen bij de mens, omdat alleen mensen talen spreken. Zij alleen hebben woordbegrip, hetgeen betekent, dat alleen zij het vermogen bezitten aan bepaalde klan-

ken, gebaren, prikkels of andere tekens symbolische waarde toe te kennen. Geen enkel dier bezit dit vermogen. Hoewel de mensapen stembanden en in het algemeen spraakorganen hebben, die van die der mensen niet verschillen, spreken zij geen taal, terwijl het bekende voorbeeld van Helen Keller, die bij haar geboorte doof en blind was, aantoont, dat de mens, ondanks zulke organische gebreken, daartoe wel in staat is. Hoe veelzeggend kan de pantomime-speler zijn! Het is dan ook alleen de mens, die een verwantschapsterminologie kent. Alleen mensen kunnen dus een „vader” en „moeder”, „broer” en „zuster”, „oom”, „tante” enzovoort onderscheiden en aan deze een eigen plaats in de samenleving toekennen. Alleen de „sprekende” mens kan graden van verwantschap onderscheiden.

Dit alles toont dat het afwijzen van de seksuele omgang tussen bepaalde verwanten onmogelijk instinctief kan zijn. Voor wie terminologisch geen moeder, zuster, nicht kan onderscheiden biedt iedere vrouwelijke soortgenoot, wanneer de omstandigheden er naar zijn, zonder meer de mogelijkheid tot seksueel verkeer. Zo blijft dan het probleem — „one of the darkest in social history” (Frazer) —, dat mensen telkens seksueel verkeer afwijzen dat biologisch zonder meer mogelijk zou zijn.

Westermarck, die wel van een instinctieve afkeer van incestueus samenleven spreekt, ziet deze zich in de loop der tijden door een soort van natuurlijke selectie ontwikkelen. Zij, die als leden van een gezin dagelijks met elkaar verkeren, hebben, naar hij meent, voor elkander een veel geringere seksuele aantrekkingskracht dan vreemden voor elkaar hebben. In het eerste geval is er de sleur, terwijl vreemden voor elkaar het element van de verrassing hebben. Daarbij voegt zich, meent Westermarck, het feit, dat de nakomelingen van nauwe verwanten door de inteelt zwakker zullen zijn dan die, welke uit niet-verwanten werden geboren. Zo zullen deze laatsten, die bovendien van hun ouders de grotere belangstelling voor het vreemde erfdien, het steeds meer in aantal winnen, terwijl het gebrek aan interesse voor de leden van de eigen gezinsgroep tot afkeer wordt.

Ook deze verklaring is, afgezien zelfs van het feit, dat laatstgenoemde omzetting van onverschilligheid tot afkeer bepaald onwaarschijnlijk is, niet aanvaardbaar. In de kleine gemeenschappen van verzamelaars en jagers en primitieve landbouwers, die vaak niet meer dan zeventig leden tellen, kent iedereen iedereen van haver tot gort. Kinderen weten zeer jong reeds met welk meisje of welke jongen ze zullen trouwen, terwijl ook kinderhuwelijken frequent zijn. De jonge echtgenoten groeien samen op en al moge Westermarck gelijk hebben, dat het element van verrassing wel zal ontbreken wanneer zij later werkelijk gaan samenleven, daar staat tegenover dat onaangename verrassingen, die bij een huwelijk van voor elkaar geheel vreemde partners mogelijk zijn, zich zeker minder zullen voordoen. De onderlinge aanpassing van twee in verschillende milieu gevormde persoonlijkheden houdt een grotere

kans op mislukking in. Het meisje, dat met de zoon van haar vaders zuster trouwt, krijgt geen vreemde vrouw maar een tante (vaders zuster) als schoonmoeder, hetgeen weer tot de stabiliteit van het huwelijk bijdraagt.

Ofschoon Westermarck in latere jaren op zijn theorie is teruggekomen, heeft het nochtans zin deze te vermelden, aangezien velen, onder wie de bekende psycholoog Havelock Ellis, zich bij de hierboven genoemde visie aansloten. De duisterheid van het probleem brengt met zich mee, dat vele hypothesen werden voorgesteld die, hoewel later terecht bestreden en soms zelfs door de auteurs teruggenomen, niettemin nooit geheel verdwenen. Zulk een hypothese is die van Freud.

In tegenstelling met Westermarck is Freud van oordeel, dat de mens een duidelijke neiging tot incestueus verkeer heeft. Deze wordt volgens hem door de cultuur, zij het dan ook lang niet altijd met succes, onderdrukt. De verklaring voor deze terugdringing zou zijn te zoeken in een gebeuren in de oertijd. De mannelijke leden van de oerhorde zouden in opstand zijn gekomen tegen de leider, die het seksueel verkeer met alle vrouwelijke leden van de horde in principe voor zich had gereserveerd. Zij vermoordden deze leider, die hun aller vader was. Uit wroeging over deze vadermoord, en ter voorkoming van een herhaling ervan, zouden zij zich vrijwillig de zelfbeperking hebben opgelegd zich te onthouden van seksueel verkeer met leden van de gezinsgroep van ouders en kinderen. Het was eerst toen, dat een man van zijn vrouw en zijn kinderen kon spreken, en de kinderen in een bepaalde man hun vader konden zien.

Ook deze verklaring van het ontstaan van de „Incestscheu” is onaanvaardbaar. Ze berust op een fictieve oerhorde, waarbinnen het seksueel verkeer uitsluitend door het recht van de sterkste en slimste werd bepaald. De meest primitieve menselijke samenlevingen hebben, voorzover wij ze kennen, niets opgeleverd dat aanleiding zou kunnen zijn tot een situatie als door Freud, op gezag van evolutionistische etnologen, werd geschilderd. Ook bij de verzamelaars en jagers vinden wij gezinsvorming, waarbij de vrouw speciaal voor haar echtgenoot en haar kinderen zorgt. Ofschoon het sociale vaderschap niet met het fysiologische behoeft samen te vallen, kent toch iedere man „zijn kinderen”. Mannen trouwen vrouwen uit andere horden en vestigen zich bij hun vrouwen (uxorilocaal huwelijk) of brengen hen in de eigen groep (virilocaliteit).

In het voorafgaande werd het begrip incest of bloedschande nu eens in engere zin, dan weer in ruimere zin gebezigd. Soms werd seksueel verkeer tussen leden van een bepaalde gezinsgroep incest genoemd, terwijl ook wel verhoudingen tussen bijvoorbeeld neven en nichten, schoonouders en schoonkinderen incestueus heetten.

Het woord incest is afgeleid van het Latijnse woord incestum (in = on; castus = rein). Het woor-

denboek van Koenen-Endepols geeft als verklaring voor incest: „bloedschande”, terwijl als betekenis van dit laatste woord wordt opgegeven: geslachts-gemeenschap tussen bloedverwanten in nabije graad. In de Thesaurus Linguae Latinae vinden wij bij de termen incestus en incestum aangeduid, dat dit een verhouding kan aanduiden met een Vestaalse maagd, maar dat het bovendien overspel, prostitutie en ontucht betekent; in engere zin kan het op seksueel verkeer van verwanten slaan. In een middeleeuws Latijns-Duits woordenboek wordt het woord incestum eveneens in ruime zin vertaald: „Unkeuschheit mit den magen vel junckfrawen — ebruch, erberaubung vel ernemung der junckfrawschaft.”

Het Nederlandse woord „bloedschande” blijkt een vertaling van het door Luther gevormde woord „Blutschande” te zijn. Met deze term vertaalde hij het Latijnse begrip sanguinis contumelia, waarmee hij echter niet enkel seksueel verkeer tussen verwanten bedoelt, maar elke vorm van tekortschieten tegenover familieleden.

Wat wij in het gewone spraakgebruik incest plegen te noemen, werd dus door de Romeinen als één van de vormen van incest gezien en er zijn tal van volken, waarbij uit de door hen gebruikte termen hetzelfde valt op te maken. Zo vinden wij bij de volken van Sumatra en bij de Maleis sprekende volken de term *sumbang* als een aanduiding voor alle mogelijke soorten van onaanvaardbaar seksueel gedrag. *Sumbang* is seksueel verkeer tussen clengenoten, overspel met een gehuwde vrouw, geslachtelijke gemeenschap tussen oom en nicht of tante en neef, tussen een man en zijn schoonmoeder of schoonzuster tijdens het leven van zijn vrouw, tussen een vrouw en haar schoonvader of schoonbroeder tijdens het leven van haar man, van een weduwe met de oudere broeder van haar overleden man, van een vrije of adellijke vrouw met een man uit de slavenstand, en natuurlijk ook seksueel verkeer met een dochter, een zoon, een broeder en een zuster. Dergelijke *sumbang*-verhoudingen komen vaak voor de rechter en in de jurisprudentie vinden wij de term gebezigd voor alle mogelijke onjuist geachte verhoudingen. Zo vinden wij een vonnis van 1925, waarbij een man Unok tot een boete van twintig gulden werd veroordeeld omdat hij een huwelijksaanzoek had gedaan aan een vrouw, terwijl deze nog in de *iddah*-periode was. Onder deze periode wordt volgens het Islamrecht het aantal maanden verstaan, waarin de gescheiden vrouw of weduwe geen huwelijk mag aangaan om onzekerheid ten aanzien van het vaderschap van een mogelijk kind te vermijden. Dit aanzoek werd in het vonnis een geval van *sumbang salah* (*salah* = verkeerd, versterkt de term *sumbang*) genoemd.

Uit dit alles kan worden opgemaakt, dat het weinig zin heeft voor de verklaring van het universeel afwijzen van incest of bloedschande uit te gaan van de afwijzing van seksueel verkeer van gezinsgenoten.

Het heeft overigens weinig nut nu nog een aan-

tal van deze verklaringen te noemen om de onwaarschijnlijkheid ervan dan weer aan te tonen. Wie zich hiervoor interesseert, moge worden verwezen naar het tweede deel van Westermarck's *History of human marriage*, hoofdstuk XX. Wij willen volstaan met de theorie te noemen, die ons inziens de best aanvaardbare is. Deze werd vooral door mevrouw Brenda Seligman en Br. Malinowski naar voren gebracht, terwijl ook Durkheim, wiens theorie overigens weinig aanvaardbaar lijkt, ten dele analoog is.

De theorie, die wij hier bedoelen, gaat er van uit dat elke vorm van samenleven het bestaan van een gezagsverhouding impliceert. Dit geldt zowel voor het gezin als voor de samenlevingen (familiaal en niet-familiaal) in groter verband. Voor het goed functioneren van dergelijke eenheden is zulk een gezag onmisbaar.

Incestueuze verhoudingen zijn dan die verhoudingen, die het gezag en daardoor het voortbestaan van een gemeenschap bedreigen. Wanneer vader en dochter een seksuele verhouding hebben, boet de eerste aan gezag in. Hij zal om haar moeten werven en zij zal tegenover hem en haar moeder in een positie komen te staan, die met het dochter-zijn niet te verenigen is. Hetzelfde geldt voor de verhouding tussen moeder en zoon. Seksueel verkeer tussen hen is zo „onmogelijk”, dat het in feite nauwelijks voorkomt. Ook van de broeder-zuster verhouding kan worden gezegd, dat zij niet met die van geliefden of echtgenoten te verenigen is, of zoals Durkheim het uitdrukt: een man kan zijn zuster niet tot vrouw nemen zonder dat zij ophoudt zijn zuster te zijn. In vele culturen is de band tussen broeder en zuster hechter dan tussen echtgenoten. Broeders komen voor de belangen van hun zusters op. De oudere broeder neemt na diens dood de positie van de vader in. De verhouding tussen broeder en zuster is er een voor het leven, wat van die tussen echtgenoten niet altijd kan worden gezegd. Het gezin leeft met andere woorden bij de gratie van de gezins-exogamie. Zo is het begrijpelijk, dat incest zeer ernstig wordt genomen en dat zware straffen de schuldigen bedreigen.

Dat de seksuele samenleving van invloed is op de gezagsverhouding en omgekeerd, blijkt ook uit de verhouding tussen de echtgenoten, de enige leden van het gezin die wel seksuele gemeenschap hebben. Het huwelijk, dat het gezin deed ontstaan, is juist de maatschappelijke erkenning van hun verhouding. Ook daar, waar de maritale macht zeer groot is, omdat nu eenmaal in die samenlevingen de man belangrijker is dan de vrouw, blijkt de echtgenoot in allerlei aangelegenheden rekening te houden met de mening van zijn vrouw. Hij zal haar gezag op bepaalde terreinen erkennen, zonder daarom nog tot pantoffelheld te worden. Schiet hij ten aanzien van het seksuele leven tekort, dan kan dit, omdat hij te veel aan gezag inboet, inderdaad een mislukking van het huwelijk betekenen en het gezin in zijn voortbestaan bedreigen.

Ook al betekent een huwelijk bij vele volken niet dat de echtgenoten in seksuele aangelegenheden een

monopoliepositie ten opzichte van elkaar bezitten, overspel wordt overal gevonden en als incest gekwalificeerd. Dat een vrouw zonder toestemming van de man en buiten zijn medeweten om seksueel met een andere man zou verkeren, brengt hem in een onmogelijke en in alle culturen geridiculiseerde positie en wij weten van zeer veel volken, dat buitenechtelijk verkeer voor de gehuwde man een zeer precaire positie betekent. Zijn echtgenote zal dan vaak zo te keer gaan, dat hij kans loopt alleen al daardoor de risee van de gemeenschap te worden.

Ook bij het verbod van seksuele omgang tussen schoonouders en schoonkinderen is het duidelijk, dat dit zijn oorsprong vindt in de bedreiging van het voortbestaan der gemeenschap. De positie van schoonzoon is niet te verenigen met die van minnaar en hetzelfde geldt voor die van schoondochter.

Zeer frequent is het afwijzen van ieder seksueel verkeer, en a fortiori van het huwelijk, tussen familieleden van verschillende generaties: het oom-nicht of tante-neef huwelijk. Ten onzent moet voor zulk een huwelijk speciaal toestemming worden gevraagd. Ook hier speelt de gezagskwestie een rol. Trouwt een meisje de broer van haar vader, die misschien dezelfde leeftijd heeft als zijzelf, dan wordt haar vader haar zwager en is deze de oom van zijn kleinkinderen. De grootvader van de bruid wordt haar schoonvader en zij zal zowel zijn kleinkind als zijn schoondochter zijn. Het is zonder meer duidelijk, dat de omgang tussen een meisje en haar vader een andere is dan die met haar zwager en dat deze twee posities niet te combineren zijn; hetzelfde kan worden gezegd van de andere verhoudingen, die uit zulk een huwelijk voortvloeien.

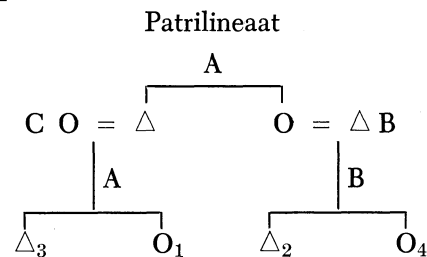
Waar wij hetzij een patrilineaale, hetzij een matrilineale verwantschapsordering kennen, is er de verplichting zich een huwelijkspartner te kiezen, die in ieder geval niet behoort tot de eigen clan of onderdeel daarvan (lineage). Waar patrilineaat bestaat zal een man dus geen seksueel verkeer mogen hebben met zijn nichtje, dat de dochter van zijn vaders broeder is. De onmogelijkheid daarvan komt in zulk een geval vaak in de verwantschapsterminologie tot uiting. Vaders broeder wordt met dezelfde term aangeduid als de eigen vader, en de kinderen van deze oom zullen dan met dezelfde term worden genoemd als de eigen broeder of zuster. Bij een matrilineale ordening geldt mutatis mutandis hetzelfde. Neef en nicht, die kinderen van twee zusters zijn, noemen elkaar daar met een term die zij ook voor de eigen broer of zuster bezigen.

Kinderen van een broeder en een zuster, ook neven en nichten dus, worden niet met dezelfde term als de eigen broeder en zuster aangeduid en mogen wel met elkaar trouwen. Deze zogenaamde cross-cousins behoren tot verschillende clans.

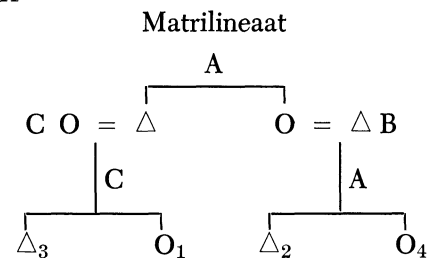
Bij zeer veel volken is het huwelijk tussen 1 en 2, dus het huwelijk tussen een moeders broeders dochter met een vaders zusters zoon een voorkeurshuwelijk. Generatie na generatie wordt dit speciale huwelijk nagestreefd en worden de clans (A en B, of A en C) telkens weer door huwelijk met elkaar ver-

bonden. Zeer merkwaardig en voor het begrip incest interessant is dat deze huwelijksrelatie vaak eenzijdig is. Terwijl men streeft naar een huwelijk tussen 1 en 2 wordt het huwelijk tussen 3 en 4, ofschoon eveneens cross-cousins en behorende tot verschillende clans, incestueus geacht. De huwelijksrelatie is eenzijdig, omdat de meisjes van clan A huwen met mannen van clan B, terwijl de jongens van clan A hun vrouwen uit C krijgen en niet omgekeerd. Clan A is dus met andere woorden bruidegver van clan B en bruidnemer van clan C. De bruidegvergroep is maatschappelijk de meerdere van de bruidnemergroep, welke laatste aan de bruidegvers eerbied verschuldigd is en van hen heil en gezondheid verwacht. Zou 3 (in figuur I) met zijn cross-

Figuur I

Figuur II

O: vrouw Δ: man =: gehuwd

cousin 4 trouwen, dan zou dit de maatschappelijke orde verstoren. Een man van A, de maatschappelijke meerder van B, zou de bruidnemer van B worden en dus aan zijn minderen eerbied moeten bewijzen. Dit huwelijk zou onmogelijk, onnatuurlijk, incestueus, sumbang zijn. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor 3 en 4 in figuur II. C is de bruidegom van A en zou door het huwelijk van 3 met 4 bruidnemer van A worden.

Seksueel verkeer tussen een vrije vrouw met iemand uit de slavenstand noemden wij hierboven ook sumbang. Zulk een verhouding is onmogelijk omdat ook hier weer de maatschappelijk hogere tegenover de maatschappelijk lagere in een onmogelijke positie komt te staan. De straf die er bij de Minangkabau op Sumatra op stond, was of de dood of het slavin worden van de vrouw. Ofschoon wij wel horen van huwelijken van een vrije man met een slavin is het duidelijk, dat ook in dit geval deze verhouding haar consequenties heeft. Door het huwelijk wordt de slavin een vrije en de kinderen uit dit huwelijk gelden als vrijen.

Is dus ons inziens „incestueus” wat van ouds of tot nu toe maatschappelijk onmogelijk werd en wordt geacht, toch willen wij nog één verklaring voor het ontstaan van de incest noemen. Wij doen dit omdat deze verklaring mogelijk door medici de meest voor de hand liggende wordt geacht. Incest wordt afgekeurd, heet het, omdat de ervaring de mens leerde, dat huwelijken tussen nauwe verwanten schadelijke gevolgen hebben.

Hier tegen valt in de eerste plaats op te merken, dat het niet juist is te menen, dat inteelt als zodanig schadelijke gevolgen heeft. Inteelt geeft de mogelijkheid tot minus-, maar ook tot plus-varianten. Bij een kindersterfte van vijftig procent en meer, zoals die bij de oermens waarschijnlijk heeft bestaan en ook nu nog bij vele primitieven wordt geconstateerd, is het niet aannemelijk, dat een ervaring als bovengenoemd tot het afwijzen van nauwe verwanten-huwelijken zou hebben geleid. Wij zagen bovendien dat bepaalde neef-nicht huwelijken worden afgewezen, doch dat aan het huwelijk tussen bepaalde cross-cousins, dat biologisch toch geen betere kansen biedt, zelfs de voorkeur wordt gegeven. Wan-

neer wij bovendien opmerken, dat het vaak geheel schort aan begrip voor zwangerschaps- en geboortehygiëne en dat deze ook in onze cultuur nog zeer recent is, dan is het onwaarschijnlijk dat eugenetische overwegingen een rol hebben gespeeld. Westmarck heeft terecht opgemerkt dat incest niet wordt afgewezen omdat de gevolgen slecht zijn, maar dat het veel meer zo is, dat wanneer slechte gevolgen worden geconstateerd, deze aan het overtreden van incestverboden worden toegeschreven.

Samenvatting. Het afwijzen van incest is iets specifiek menselijks. Het is moeilijk voor deze universele afwijzing een bevredigende verklaring te geven. Schrijver bespreekt een aantal theorieën, waarvan hij de meeste verwerpt. De meest aannembare verklaring is, dat incestueuze verhoudingen (zowel in engere als in ruimere zin) in conflict komen met de binnen een gemeenschap bestaande gezagsverhoudingen.

Incest. Summary. The rejection of incest is something specifically human. It is difficult to offer an adequate explanation of this universal rejection. The author discusses a number of pertinent theories, most of which he refutes. The most plausible explanation is that incestuous relations (both in the restricted and in the wider sense of the term) entail a conflict with the conditions of authority which exist within a community.

NOTITIES UIT DE PRAKTIJK VAN DE HUISARTS

Kleine tips voor de praktijk

DOOR H. G. GERRITSEN, HUISARTS TE BREDA

Voor het bewaren en tegelijk drogen van bezinkingsbuizen en bloedpipetten bedacht mijn vrouw een foudraal, gemaakt van een dubbelgeslagen katoenen lap. De buizen en pipetten, elk in een nauwsluitende sleuf, steken daar net ver genoeg uit om ze te kunnen pakken. Des winters hangt dit dubbele foudraal over de verwarming, maar ook 's zomers drogen de buizen snel, daar het vocht wordt opgezogen door het katoenen materiaal dat contact maakt met de opening in de capillair.

* * *

Een zieke oude man krijgt 's nachts een urinaal tussen de benen geplaatst, zodat zijn verplegende huisgenoten nog wat bedrust krijgen. Hij ligt daarvoor ongemakkelijk, onhandig, morst, denkt dat hij er toch naast plast en roept zijn vrouw, die boos wordt omdat alles in orde is. Tegen de morgen draait hij zich op de zij en wordt dan wakker in een kletsnat bed.

Nu gebruikt hij een plastic zak waarin we tegenwoordig onze watten verpakt krijgen. De touwtjes, die de tabakszaksluiting bewerkstelligen, worden zover aangesnoerd dat de opening juist wijd genoeg is voor de penis; verder dichttrekken wordt

voorkomen door aan weerskanten een knoop tussen de aansnoerende lus en het uitstekende stuk touw. Eventueel verlengd worden de twee uitstekende touwlussen vastgemaakt aan een gordel van een 8 cm brede tricotzwachtel, om het middel van de patiënt. Als men tevoren de plastic zak op waterdichtheid heeft gecontroleerd, bevalt dit eenvoudige systeem best.

* * *

Na het lezen van de ochtendpost is er vaak geen tijd meer om de brieven van specialisten op te bergen. Men legt de brieven dan „voorlopig” op een stapel.

Een boekhandelaar, die de uitslag van een specialistisch onderzoek kwam vernemen, keek met spottend medelijdende blik hoe ik in een berg papier ging graven. Eerst één keer, toen volgens het tegenstroom-principe nog een tweede keer, voor ik hem kon verzekeren dat er nog geen antwoord binnen was. Hij deed mij de oplossing voor dit tijdrovende nerveuze zoeken aan de hand: een waaivormige opbergmap met alfabetisch gemerkte vakken, waarin men de brieven onmiddellijk na het lezen opbergt.